

KRÓLOWE I KSIĘŻNICZKI EGIPITU I ICH WPŁYW NA ZMIANĘ STATUSU KRÓLOWEJ W POCZĄTKACH OKRESU NOWEGO PAŃSTWA¹

Jerzy Fatyga

doktorant w Katedrze Historii Starożytnej i Bizantyńskiej,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
PhD Student, Department of Ancient and Byzantine History,
The John Paul II Catholic University of Lublin
e-mail: jurmacjan1991@wp.pl

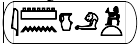
Streszczenie. Królowe egipskie, takie jak Hatszepsut, nie ugruntowałyby swojej wysokiej pozycji na dworze faraona, gdyby nie tytuł Boskiej Małżonki Amona, przysługujący już ich matkom i babkom. Zdecydowane postawy niektórych przedstawicielek XVII i XVIII dynastii miały wpływ na stosunki w rodzinie panującej, wychowanie przyszłych władców i, co tutaj szczególnie istotne, zmieniały postrzeganie roli kobiety w otoczeniu faraona. Już sama postać królowej Tetiszeri jest przykładem na to, jak małżonka faraona mogła stać się „kobięcą głową rodziny” dzięki świadomemu kształtowaniu losów swoich dzieci i wnucząt. Inną postacią, niewątpliwie co najmniej tak wpływową jak Tetiszeri, była Ahmose-Nefertari, żona Ahmose I Wyzwoliciele, matka Amenhotepa I, opiekunka Teb Zachodnich, protektorka Totmesa I, a być może i cicha opiekunka królowej Ahmes i jej córki Hatszepsut. Z kolei Ahmose-Meritamun, małżonka Amenhotepa I, nie pozostawiając potomka, chcąc nie chcąc, wpłynęła na losy całej dynastii. Znamy jeszcze księżniczki, których zachowane do naszych czasów mumie mówią wiele o ich życiu, pokrewieństwie, statusie na dworze. Panteon kobiet początku XVIII dynastii zamykają matka Totmesa I oraz jego żona królowa Ahmes, które przyczyniły się do wzrostu znaczenia kobiet wśród elity tebańskiego pałacu faraona.

Słowa kluczowe: Nowe Państwo, XVII dynastia, XVIII dynastia, Ahmose-Nefertari, Ahmose-Inhapi, Ahmes, Tetiszeri, Hatszepsut

Pozycja królowych i księżniczek na dworze tebańskim w czasie poprzedzającym okres Nowego Państwa była zróżnicowana. Już na wstępie należy zauważyć, że większość publikacji dotyczących przełomu XVII i XVIII dynastii bazuje na tekstach źródłowych oraz znaleziskach archeologicznych. Ogromna część

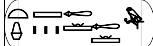

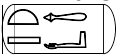

¹ Artykuły jest powiązany z tematyką moich dotychczasowych publikacji: J. Fatyga, *Kryzysy dynastyczne a legitymizacja władzy w Nowym Państwie na przykładzie XVIII dynastii*, w: *Materiały z Międzynarodowej Studencko-Doktoranckiej Konferencji Naukowej II Lubelska Jesień Historyczna, 25–27.10.2013*, red. K. Świgoń, K. Jakimowicz, Lublin 2014, s. 9–15; J. Fatyga, *Kto właściwie spoczął pierwotnie w grobowcu TT 320 – skrytka królewska DB 320, „Starożytności” 7–8 (2015)* [w druku]. Istotne zagadnienia związane z grobowcami rodziny królewskiej zawarłem w pracy magisterskiej: J. Fatyga, *Tebańskie grobowce królewskie okresu Nowego Państwa*, Lublin 2015, [AU KUL].

źródeł nie przetrwała jednak próby czasu. To, czym dysponują badacze dostarcza stosunkowo niewielu informacji o kobietach liczących się ówczesnym w Egipcie. Niektóre stwierdzenia pozostaną tylko przypuszczeniami wynikającymi z wiedzy na temat stosunków panujących w rodzinie faraona. Mimo to opracowany materiał jest w stanie przybliżyć nam historię chociaż kilku znaczących królowych i księżniczek. Ich rola w umocnieniu funkcji Boskiej Małżonki Amona oraz wpływ na rozwój kulturalny w okresie powrotu do polityki imperialnej przełożyły się na wzrost znaczenia i pozycji „głównej małżonki”. Główną sprawczynią zmian była królowa Ahmes, której udało się umocnić pozycję swojej córki, znanej każdemu współczesnemu pasjonatowi starożytności – królowej Hatszepsut .

Swą wiedzę na temat poszczególnych przedstawicielek egipskiej rodziny królewskiej czerpiemy mimo ogromnych strat przede wszystkim z artefaktów, jakie odnajdują archeolodzy lub które stanowią obiekty nieruchome. Znajdujemy na przykład stele, statuetki, ale przede wszystkim grobowce z ich wyposażeniem i najważniejsze – mumie. Nasz obraz byłby o wiele bardziej niekompletny, gdyby pustyne piaski nie zachowały szczątków przedstawicieli dworu faraonów. Rzecz jasna, badając mumie, trzeba wziąć pod uwagę potencjalne błędy wynikające z upływu czasu, często stan zachowania szczątków nie pozwala wysunąć precyzyjnych wniosków. Okoliczności towarzyszące wkraczaniu na scenę dziejową kolejnych władczyń różniły się czasem diametralnie. W ogóle na temat czasów panowania XVII dynastii pojawiło się wiele interpretacji, czasem sprzecznych ze sobą.

Posiadamy listę władców, która w dalszym ciągu musi podlegać weryfikacji zarówno pod względem chronologicznym, jak i osobowym. Podobnie, w sposób krytyczny należy spoglądać na relacje łączące członków egipskich dynastii, które zostały odtworzone w różny sposób przez poszczególne grupy egiptologów. Znamy kolejność panowania czterech ostatnich władców tejże dynastii:

Antef *Nebukheperre*’, jego następcą Ta’o *Senakthenre*’ ,

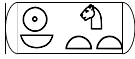
potem Ta’o *Seqenenre*’ i ostatni – Kamose *Wadjkheperre*’ , który zmarł w 1540 r. przed Chrystusem². Trzeba zwrócić uwagę na fakt, że związki kazirodcze były w dynastii panującej czymś naturalnym. Przypuszczalnie dopiero w okresie Tutmozydów sytuacja ta w minimalnym stopniu uległa zmianie. Rodzina faraona zaczęła otwierać się na osoby spoza kręgu pokrewieństwa, dzięki czemu zahamowano proces osłabiania genotypu dynastii³.

Królowa otwierająca panteon królowych, których życie i działalność na dworze bez wątpienia miały znaczenie w procesie umacniania się dwóch funkcji, Boskiej Małżonki Amona oraz Głównej Małżonki, to Tetiszeri . Żyła

² E. Hornung, R. Krauss, D. Warburton, *Ancient Egyptian Chronology*, Leiden – Boston 2006, (Handbook of Oriental Studies, Section I, The Near and Middle East), s. 492.

³ A. Dodson, D. Hilton, *The Complete Royal Families of Ancient Egypt*, London 2004, s. 129.

w XVI w. przed Chrystusem, była małżonką faraona Ta'ó *Senakthenre*⁴. Wiemy o niej niewiele, a cennych informacji dostarczają nam cztery obiekty: stela, statuetka, świątynia w Abydos oraz przypuszczalnie należąca do niej mumia, odnaleziona w skrytce DB 320 w Deir el-Bahari. Stela została ufundowana przez

wnuka królowej Tetiszeri faraona Ahmose Wyzwolicielea i obecnie znajduje się w Muzeum Egipskim w Kairze. Znajdują się na niej przedstawienia dwóch najważniejszych dla władcy kobiet – babki, królowej Tetiszeri oraz małżonki Ahmose-Nefertari. Kobiety siedzą odwrócone plecami do siebie. Postać faraona jest zdublowana, władca stoi zarówno przed jedną, jak i drugą królową. Stela została odkryta w Abydos, w miejscu poświęconym królowej Tetiszeri, które ulokowane jest w świątyni⁵. Z kolei statuetka pochodzi najpewniej z cmentarzyska Dra Abu el-Naga i znajduje się obecnie w British Museum w Londynie. Przedstawia królową Tetiszeri w postawie siedzącej. Zwłaszcza na głowie postaci zauważalne są ślady pigmentów. Całość wykonana jest z kalcytu.

Miejsce odnalezienia statuetki wskazuje, że najpewniej królowa Tetiszeri spoczęła na cmentarzysku Dra Abu el-Naga⁶. Jej świątynia grobowa znajdowała się w Abydos, nieopodal świątyni wnuka, Ahmose Wyzwolicielea. Znalezione przedmioty świadczą o wielkiej czci, jaką Ahmose darzył swoją babcię oraz o tym, jak ważną była osobą, skoro owa świątynia ulokowana była w nekropolii wprost związanej z kultem boga Ozyrysa⁷. Mumia królowej została odkryta w 1881 r. Stanowi istotne źródło informacji o tajemniczej władczyni. Nie została przygotowana przez balsamistów najlepiej, co może świadczyć o regresie w sztuce mumifikacji. W dodatku niechlubne ślady na mumii pozostawili też rabusie. Mimo to królowa prezentuje się dumnie, ze starannie upiętymi włosami z tyłu głowy. Ocenia się, że w chwili śmierci była, jak na owe czasy, osobą posuniętą w latach⁸.

Królowa została seniorką rodu, cieszyła się estymą i z racji swej roli mogła utrzymywać wewnętrzny ład w rodzinie. Zadania te przejęła po Tetiszeri jej wnuczka, królowa Ahmose-Nefertari, na co wskazywałby noszony także przez nią tytuł Boskiej Małżonki Amona. Rola, jaką małżonka Ta'ó *Senakthenre* odegrała, będąc protoplastką rodu, możliwe też, że opiekunką i wychowawczynią wielu późniejszych władczyń, skłania do zastanowienia, czy to właśnie Tetiszeri nie wpajała młodym księżniczkom, że mogą wpływać na decyzje władcy kraju nad Nilem.

⁴ E. Hornung, R. Krauss, D. Warburton, dz. cyt., s. 492.

⁵ Sygn. CG 34002; Translacja w zbiorze *Ancient Records of Egypt. Historical Documents, From the Earliest Times to the Persian Conquest, Collected Edited and Translated with Commentary*, red. J. H. Breasted, t. 2, Chicago 1906 (*Ancient Records*), s. 14–17.

⁶ Sygn. EA 22558; *Fake? The Art of Deception*, red. Jones Mark, London 1990, s. 163.

⁷ J. Budka, *The Oriental Institute Amose and Tetiszeri Project at Abydos 2002–2004. The New Kingdom Pottery*, „Ägypten und Levante” 16 (2006), s. 83–120; S. Harvey, *Report on Abydos, Ahmose and Tetiszeri Project, 2006–2007 Season*, „Annales du Service des Antiquités de l'Égypte” 82 (2008), s. 143–155.

⁸ Sygn. CG 61056; R. B. Partridge, *Face of Pharaohs. Royal Mummies and Coffins from Ancient Thebes*, London 1994, s. 28.

Królowa egipska Ahhotep (eg. Iah jest zadowolona) żyjąca w tym samym XVI w. przed Chrystusem była postacią, która, podobnie jak królowa Tetiszeri, wpływała na stosunki na dworze. Szczątki Ahhotep zostały odkryte w XIX w. w grobowcu w Dra Abu el-Naga, ale uległy zniszczeniu w skutek kontaktu z tlenem zaraz po tym fakcie. Była córką królowej Tetiszeri oraz faraona Ta'o *Senakthenre* i żoną Ta'o *Seqenenre*. Część badaczy uważa, że istniały dwie królowe o tym samym imieniu, jednakże nie ma na to jasnych dowodów. Imię królowej w kartuszu różni się jedynie jednym hieroglifem , co nie może przesądzać o istnieniu imienniczki. Królowa wydała na świat przyszłego króla Ahmose, także książąt Binpu oraz Ahmose-Sapaïr oraz przyszłe królowe: Ahmose-Nefertari, Ahmose-Henutemipet, Ahmose-Sitkamose, Ahmose-Nebetia. Stąd też można sądzić, że Ahhotep, posiadając tytuł Królowej Matki, cieszyła się estymą oraz miała zapewnione odpowiednie zaplecze by przygotować Ahmose do roli władcy. Z jej rad mogła korzystać również Ahmose-Nefertari.

Grobowiec Ahhotep znajdował się na uboczu, nieopodal grobowca ANB, który miał należeć właśnie do jej córki. Matrona została złożona z królewskimi darami z imieniem swego syna Ahmose I: sztyletem, sztyletem ceremonialnym oraz z ceremonialnym toporem. Pochówek jest niewątpliwie namiastką tego, z jakimi honorami pierwotnie⁹ została pochowana później jej córka Ahmose-Nefertari. Znalezione przedmioty z imieniem królowej świadczą o jej wysokim statusie na dworze. Widnieją na nich także kartusze z imieniem Ahmose I. Wśród artefaktów pojawiają się rzeczy, których nie uważa się za atrybuty przypisywane kobietom, między innymi toporki i sztylet. Z kolei trumna Ahhotep została przygotowana z pieczołowitością i jest przykładem swoistego kunsztu. Nie ma pewności, co do tego, jaki królowa mogła mieć wpływ na życie dworu. Być może przez większą część swojego życia pozostawała w cieniu królowej Tetiszeri (zmarła w podeszłym wieku), a skądinąd wiemy, że matka Ahhotep cieszyła się uznaniem swojego wnuka Ahmose I¹⁰.

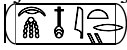
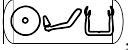
Kolejną z córek Ta'o *Senakthenre* i Tetiszeri była królowa Sitdžehuti (eg. córka Tota). Była matką księżniczki Ahmes z małżeństwa z Ta'o *Seqenenre*. O królowej, jak i o księżniczce Ahmes wiemy niewiele. Sitdžehuti

⁹ Pochówek pierwotny to termin określający miejsce złożenia ciała zmarłego w pierwszej kolejności, stosowany w wypadku, gdy ciało w późniejszym okresie zostało przeniesione do innego grobowca lub skrytki grobowej.

¹⁰ Antropoidalna trumna królowej JE 4663, dary pogrzebowe: bransoleta JE 4684, bransoleta JE 4679, bransoleta ze sfinksami JE 4680, złoty wachlarz 4672, sztylet JE 4668, sztylet ceremonialny JE 4666, topór ceremonialny JE 4673, lustro JE 4664, pectorał JE 4683; L. Bradbury, *Nefertari's Inscription. On the Death Date of Queen Ahmose-Nefertari and the Deed Found Pleasing to the King*, „Journal of the American Research Center in Egypt” 22 (1985), s. 93; A. Niwiński, *Czekając na Herhora. Odkrywanie tajemnic Teb Stubramnych czyli szkice z dziejów archeologii Egiptu*, Warszawa 2003, s. 248, il. 51, s. 249–250; C. Vandersleyen, *Les deux Ahhotep*, „Studien zur Altägyptischen Kultur” 8 (1980), s. 237–241; E. Hornung, R. Krauss, D. Warburton, dz. cyt., s. 492; J. Tyldesley, *Chronicles of the Queens of Egypt*, London 2006, s. 79, 82–85; A. Dodson, D. Hilton, dz. cyt., s. 126–128; J. Fatyga, *Tebańskie grobowce...*, s. 10, 25–41, 117, 144.

została pochowana najpewniej za panowania Ahmose na terenie Dra Abu el-Naga, ponieważ na tym stanowisku znaleziono maskę grobową (obecnie w Monachium). Sitdżehuti jest postacią zapomnianą przez egiptologów, najpewniej też nie była szczególnie poważana na dworze, zważywszy na fakt wydania na świat jednej tylko córki. Grobowiec księżniczki Ahmes udało się zlokalizować w Dolinie Królowych (QV47), a pochowano ją prawdopodobnie dopiero za panowania Totmesa I . Zachowana mumia księżniczki znajduje się obecnie w Muzeum Egipskim w Turynie¹¹.

Królowa Ahmose-Inhapi była córką Ta'o *Senakthenre* oraz małżonką Ta'o *Seqenenre*. Jak na owe czasy wydawała się wysoką kobietą, bo miała prawie 169 cm. Mumia królowej była uszkodzona już w starożytności, ale można wysunąć przypuszczenie, że królowa zmarła, będąc w średnim wieku. Jeszcze po śmierci wyróżniają ją piękne niegdyś zapewne włosy, splecione w warkocze. Była matką Ahmose-Henuttamehu, jedynej córki. Podobnie jak królowa Sitdżehuti, nie urodziła żadnego syna. Pozycja Ahmose-Inhapi oraz Sitdżehuti na dworze była więc zdecydowanie gorsza niż ta, jaką zajmowała Ahhotep, która wydała na świat synów oraz wiele córek. Grobowiec królowej Inhapi (TT 320) był uważany za bezpieczne miejsce pochówku. Obok niego znajduje się złożony kompleks świątyni Milionów Lat w Deir el-Bahari. Hypogeum małżonki Ta'o *Seqenenre* jest oznaczane terminem *ḳzy* który tłumaczy się jako „wielkie miejsce”. Obiekt został tak ulokowany, by znajdował się jak najbliżej wzgórza al-Qurn, które było czczone jako mieszkanie bogini Meretseger. Położenie TT 320, w porównaniu z niektórymi grobowcami na terenie Dra Abu el-Naga, jest szczególne mimo zajmowanej przez królową pozycji na dworze¹².

Królowa Ahmose-Nefertari (eg. zrodzona z Iah, pięknej towarzyszki) była matką faraona Amenhotepa I , książąt Siamun i Ahmose-ankh, księżniczek Siamun oraz Ahmose-Meritamun. Była żoną a zarazem siostrą Ahmose I. Zmarła osiągnąwszy sędziwy wiek, najpewniej dwa lata po odejściu swojego syna, ok. 1493 r. przed Chrystusem. Posiadamy mumię teź królowej, znaną w grobowcu TT 320/DB 320, która wykazuje cechy podobieństwa do mumii królowej Tetyzeri¹³. Ahmose-Nefertari była osobą wpływo-

¹¹ Sygn. ÄS 7163 – maska trumienna królowej Sitdżehuti, sygn. EA 29770 – maska grobowa królowej Sitdżehuti; A. Dodson, D. Hilton, dz. cyt., s. 128–129.

¹² R. B. Partridge, dz. cyt., s. 37–38; A. Dodson, D. Hilton, dz. cyt., s. 126–129; D. Aston, *TT 320 and the ḳzy of Queen Inhapi. A reconsideration based on ceramic evidence*, „Göttinger Miszellen, Beiträge zur ägyptologischen Diskussion” 236 (2013), s. 7–20; G. Belova, *TT 320 and the History of the Royal Cache During the Twenty-first Dynasty*, w: *Egyptology at the Dawn of the Twenty-First Century. Proceedings of the Eighth International Congress of Egyptologists, Cairo 2000*, red. Z. Hawass, t. 1, Cairo 2003, s. 73–80; E. Graefe, *The Royal Cache and the Tomb Robberies*, w: *Theban Necropolis. Past, Present and Future*, red. N. Strudwick, J. Taylor, London 2003, s. 75–82; A. Niwiński, *The Royal Cache at Deir el-Bahari*, w: *Thebes. City of Gods and Pharaohs*, red. J. Mynářová, P. Onderka, Prague 2007, s. 173–174.

¹³ Sygn. CG 61055.

wą, posiadającą liczne kontakty, jeśli nie pokusić się o nazwanie jej „szarą emincją” dworu faraona. Ze źródeł wiemy, że najpewniej doszło do wspólnych rządów Ahmose I oraz Amenhotepa I, a osobą, która znacząco wpływała na te rządy była właśnie Ahmose-Nefertari.

Warto zastanowić się nad jej udziałem w decyzjach obu władców. Można przypuszczać, że pełniła swego rodzaju rolę doradcy Amenhotepa I, pozostawiając w cieniu jego małżonkę. Świadczyć o tym mogą przedstawienia Amenhotepa I w towarzystwie matki, a nie, jak moglibyśmy się spodziewać, małżonki¹⁴. Przypomnijmy, że to właśnie za życia Ahmose-Nefertari doszło do kryzysu dynastycznego, który spowodował przejście władzy przez Totmesa I¹⁵. Najpewniej także i ona nadzorowała ukończenie prac nad kompleksem Ahmose I i Tetiszeri w Abydos (za panowania Amenhotepa) oraz utrzymywała swoich popleczników w ścisłym otoczeniu męża i syna¹⁶. Wiemy, że doszło do pokojowego przejścia władzy przez Totmesa I za ogólną zgodą dworu. Brak buntu oraz zachowanie pozycji przez dotychczasowych urzędników przy równoczesnym pojawieniu się Ahmose-Nefertari w źródłach obok Totmesa I wskazują, że królowa doprowadziła do zakończenia kryzysu dynastycznego. Zarazem utrzymała kurs polityczno-wojskowy obrany za panowania Amenhotepa I. W tym gronie urzędników znajdowali się też służący dawniej Kamose oraz Ta’o *Seqenenre*. Jako królowa-matka, nieformalna seniorka rodu, po śmierci królowych Tetiszeri i Ahhotep, miała realny wpływ na rządy oraz dwór. Można powiedzieć, że zainicjowała zmiany o charakterze religijno-kulturalnym; jako Boska Małżonka Amona była najważniejszą z żon Ahmose I oraz posiadała bez wątpienia najsilniejszą pozycję z wszystkich kobiet w pałacu faraona. Szanowała jednak inne małżonki Ahmose I, o czym może świadczyć to, że ufundowała ich pochówki.

Miała wpływ na wykształcenie swych dwórek, możliwe też, że właśnie na jej dworze przez kilka lat dorastała Hatszepsut. Wskazywałby na to fakt, że Totmes I należał do grona osób związanych z królową Ahmose-Nefertari¹⁷. Królowa Ahmose-Nefertari, jako jedyna (z wyjątkiem Hatszepsut) z królowych XVIII

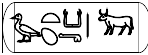
¹⁴ W.J. Murnane, *Ancient Egyptian Coregencies*, Chicago 1977, s. 115; J. Clédat, *Deux monuments nouveaux de Tell el-Maskhoutah*, „Recueil de travaux relatifs à la philologie et à l’archéologie égyptiennes et assyriennes: pour servir de bulletin à la Mission Française du Caire” 32 (1910), s. 41–42; G. Legrain, *Repertoire genealogique et onomastique du Musée du Caire. Monuments de la XVIIe et de la XVIIIe dynastie*, Geneva 1908, s. 9–10; G. Vittmann, *Was There a Coregency of Ahmose with Amenophis I?*, „Journal of Egyptian Archaeology” 60 (1974), s. 250–251; D.B. Redford, *On the Chronology of the Egyptian Eighteenth Dynasty*, „Journal of Near Eastern Studies” 25 (1966), s. 114; M. Gitton, *L’épouse du dieu Ahmes Néfertari. Documents sur sa vie et son culte posthume*, Paris 1981, (Centre de recherches d’histoire Ancienne, t. 15), s. 15–20, 63; J. Fatyga, *Kryzysy dynastyczne...*, w: *Materiały z Międzynarodowej Studencko-Doktoranckiej Konferencji Naukowej II Lubelska Jesień Historyczna. 25–27.10.2013*, s. 10.

¹⁵ J. Fatyga, *Kryzysy dynastyczne...*, s. 10.

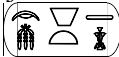
¹⁶ J. Budka, dz. cyt., s. 83–120; S. Harvey, dz. cyt., s. 143–155; A. Dodson, *On the burials and reburials of Ahmose I and Amenhotep I*, „Göttingen Miszellen” 238 (2013), s. 19–24.

¹⁷ Ch. Desroches Noblecourt, *Hatszepsut*, Warszawa 2007, s. 32; Ph. Derchain, *Debris du temple-reposoir d’Aménophis Ier et d’Ahmes Nefertari à Dra’ Abou ‘l Naga’*, „Kemit” 19 (1969), s. 17–21; Ch.C. Van Siclen III, *The Temple of Meniset at Thebes*, „Serapis” 6 (1980), s. 183–207.

dynastii, posiada zachowaną świątynię grobową, chociaż w bardzo złym stanie. Jej relikty są świadectwem wielkiej czci oddawanej królowej, podobnie jak uznanie jej za opiekunkę nekropolii tebańskiej. Wiemy o tym na podstawie wizerunków w grobowcach dostojników, szczególnie XIX i XX dynastii. Ahmose-Nefertari była nietuzinkową królową, która stała się wzorem dla Hatszepsut, a jeszcze wyraźniej jej wpływy są widoczne u Nefretete już jako Nefemeferuaten¹⁸.

Królowa Ahmose-Sitkamose (eg. córka Kamose) była najpewniej córką faraona Kamose *Wadjkheperre* i nieznaną z imienia królowej. Wyszła za mąż za swojego wuja Ahmose I. Nie mamy wzmianek o tym, aby Sitkamose miała dzieci. Zmarła prawdopodobnie w wieku trzydziestu kilku lat. Była silnie zbudowaną kobietą. Jej rola na dworze musiała być znikoma, ponieważ nie posiadamy więcej informacji na jej temat¹⁹.

Ahmose-Henutemipet żyła bez wątpienia w XVI w. przed Chrystusem i była córką faraona Ta'o *Seqenenre* oraz królowej Ahhotep. Nie została nikomu poślubiona, umarła w sędziwym wieku. Mumia zachowała się w bardzo złym stanie, zdołano ustalić jedynie przybliżony wiek kobiety. Rodzina zadbała o ochronę przed grabieżą grobowca księżniczki. Najpewniej Henutemipet wraz z siostrami – Ahmose Nefertari i Ahmose Henuttamehu – była ważną postacią na dworze z racji swego urodzenia, jednakże nie odegrała żadnej roli politycznej. Przedstawienia ukazują ją po prostu jako córkę i siostrę królewską²⁰.

Królowa Ahmose-Henuttamehu była córką faraona Ta'o *Seqenenre* oraz królowej Ahmose-Inhapi. Wiemy, że poślubiła faraona Ahmose I, ale już o potomstwie z tego związku nie posiadamy żadnych informacji. Z pewno-

¹⁸ G. Hollender, *Amenophis I. und Ahmes Nefertari. Untersuchungen zur Entwicklung ihres posthumen Kultes anhand der Privatgräber der thebanischen Nekropole*, Berlin 2009, (Sonderchriften des Deutschen Archäologischen Instituts Abteilung Kairo 23); M. Gitton, *L'épouse du dieu Ahmes Néfertary. Documents sur sa vie et son culte posthume*, (Centre de recherches d'histoire Ancienne, t. 15), Paris 1981; Barbotin C., *Ahmosis et le début de la XVIIIe dynastie*, Paris 2008; R. B. Partridge, dz. cyt., s. 55–56; J. Tyldesley, dz. cyt., s. 88–90; A. Dodson, D. Hilton, dz. cyt., s. 129; W. C. Northampton, W. Spiegelberg, P. E. Newberry, *Report on Some Excavations in the Theban Necropolis During the Winter of 1898-9*, London 1908; W. Spiegelberg, *Der Grabtempel Amenophis' I zu Drah-Abu'l-Negga*, w: *Zwei Beiträge zur Geschichte und Topographie der Thebanischen Necropolis im Neuen Reich*, Straßburg 1898, s. 1–16; B. Menu, *La « stèle » d'Ahmès Néfertary dans son contexte historique et juridique. [À propos de l'article de M. Gitton]*, „Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale du Caire” 76 (1976), s. 65–89; Ch. Karlshausen, *Une barque d'Ahmès-Néfertari à Louxor?*, „Studien zur Altägyptischen Kultur” 23 (1996), s. 217–225; E. F. Wente, *L'Épouse du dieu Ahmes Néfertary: documents sur sa vie et son culte posthume by Michel Gitton*, „Journal of Near Eastern Studies” 38 (1979) z. 1, s. 70–72; L. Gabolde, *Un fragment de stèle au nom d'Ahmès-Néfertary provenant de Karnak*, „Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale du Caire” 91 (1992) s. 161–171; J. Fatyga, *Tebańskie grobowce...*, s. 2–41, 90–94; J. Fatyga, *Kryzysy dynastyczne...*, w: *Materiały z Międzynarodowej Studencko-Doktoranckiej Konferencji Naukowej II Lubelska Jesień Historyczna. 25–27.10.2013*, s. 9–1.

¹⁹ Sygn. 61063; A. Dodson, D. Hilton, dz. cyt., s. 129; R. B. Partridge, dz. cyt., s. 50–51.

²⁰ Sygn. CG 61062; R. B. Partridge, dz. cyt., s. 40–41.

ścią ustępowała w godnościach swojej siostrze Ahmose-Nefertari i nie należała do tych członków rodziny królewskiej, którzy mogli awansować dworze. Nie wiemy kiedy zmarła, ale najpewniej stało się to za panowania jej siostrzeńca Amenhotepa I, gdy była już starszą damą. Mumia królowej zdaje się to potwierdzać: poważne stadium wyłysienia, zapadnięte policzki oraz liczne zmarszczki (obecnie przechowywana w Muzeum Egipskim w Kairze)²¹. Ponadto nosi ślady uszkodzeń spowodowanych przez rabusiów. Mimo tego można stwierdzić, że praca balsamistów starannie przygotowała królową do życia w zaświatach. Przypuszcza się, że za jej pogrzeb odpowiadała siostra, królowa Ahmose-Nefertari wraz z Amenhotepem I. Nie mamy jednak grobowca, którego moglibyśmy przypisać królowej i tym samym spróbować rozwiązać kilka podobnych zagadek²².

Na temat królowej Ahmose-Meritamun (eg. córka Iah, ulubienica Amona) wiemy niewiele. Była córką króla Ahmose i jego żony Ahmose-Nefertari, została poślubiona swojemu bratu Amenhotepowi I. Przypuszcza się, że para nie miała potomstwa²³. Jej świątynia grobowa znajdowała się w Deir el-Bahari²⁴. Sama królowa poza mumią nie pozostawiła po sobie żadnych przedstawień, jeśli nie liczyć znajdującego się w Cambridge małego reliefu na kamieniu. Nie zachował się w całości, co uniemożliwia nam nakreślenie szerszego kontekstu tego przedstawienia²⁵. Królowa niewątpliwie była tytułarnie drugą osobą na dworze po królowej matce. Możemy przypuszczać, że Meritamun znajdowała się pod wpływem Ahmose-Nefertari. Królowa Meritamun na żadnym znanym nam przedstawieniu nie została ukazana w sposób przypominający choćby te materiały epigraficzne, które pochodzą z czasów panowania Ahmose I i Ahmose-Nefertari. Posiadała także tytułurę Boskiej Małżonki Amona. Jednakże w źródłach z czasów Amenhotepa I częściej występuje Ahmose-Nefertari niż Ahmose-Meritamun²⁶. Dodatkowo to Ahmose-Nefertari (wraz z Amenhotepem I) ufundowała sobie świątynię w Dra Abu el-Naga²⁷. Bez wątpienia rola tej drugiej była zdecydowanie ważniejsza niż pierwszej małżonki faraona. Królowa matka, bę-

²¹ Sygn. CG 61061.

²² E. Hornung, R. Krauss, D. Warburton, dz. cyt., s. 492; A. Dodson, D. Hilton, dz. cyt., s. 128; R.B. Partridge, dz. cyt., s. 43.

²³ A. Dodson, D. Hilton, dz. cyt., s. 129; J. Tyldesley, dz. cyt., s. 91.

²⁴ F. Kampp, *Die Thebanische Nekropole. Zum Wandel des Grabgedankens von der XVIII bis zur XX, Dynastie*, (Theben 13), Mainz 1996, s. 588; B. Porter, R. Moss, *Topographical Bibliography of Ancient Egyptian Hieroglyphic Text, Reliefs, and Paintings*, t. 1: *The Theban Necropolis*, cz. 1, *Private Tombs*, wyd. 2, Oxford 1994, s. 421; H. E. Winlock, *The Tomb of Queen Meryet-Amun at Thebes*, „Bulletin of the Metropolitan Museum of Art” 24 (1929), z. 11, s. 18–32. Tenże, *The Tomb of Queen Meryet-Amun at Thebes*, „Bulletin of the Metropolitan Museum of Art” 25 (1930), s. 11–26; J. Fatyga, *Tebańskie grobowce...*, s. 12, 14, 16, 39–40, 54, 57.

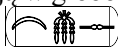

²⁵ A. Millard, *Meryet-Amūn on a Limestone Fragment in Cambridge*, „The Journal of Egyptian Archaeology” 63 (1977), s. 127–130.

²⁶ M. Gitton, dz. cyt., s. 15–20.

²⁷ W.C. Northampton, W. Spiegelberg, P. E. Newberry, dz. cyt. s. 22, tabl. 10, 30; W. Spiegelberg, dz. cyt., s. 1–16.

dadząc zarazem rodzicem głównej małżonki sterowała dworem. Zauważmy, że to nie Meritamun (prawdopodobnie z powodu przedwczesnej śmierci), a Ahmose-Nefertari miała wpływ na wybór następcy Amenhotepa I po jego (najpewniej) bezpotomnej śmierci w 1494 r. przed Chrystusem²⁸. Wskazują na to choćby źródła, w których Ahmose-Nefertari pojawia się obok Totmesa I w charakterze pełniącej rolę „interrexu”. Mumia królowej nie została gruntownie opisana. Wiemy tylko, że znaleziono ją w grobowcu TT 358 znajdującym się w Deir el-Bahari²⁹.

Królowa Ahmes jest osobą tajemniczą. Nie mamy pewności, co do jej pochodzenia oraz co do tego, kiedy została małżonką Totmesa I. Część środowiska egiptologów sugeruje, że mogła być córką Amenhotepa I, na co nie ma jednak żadnych jednoznacznych dowodów³⁰. Własną interpretację na temat królowej Ahmes przedstawiła Ch. Desroches Noblecourt. Wskazała na królową jako na osobę, która kierowała wychowaniem Hatszepsut, wybierając na jej opiekunów najbardziej doświadczone osoby, przy tym zwolenników powrotu imperialnych aspiracji Egiptu. Był wśród nich Ahmose syn Ebany, który w autobiografii umieszczonej w swoim grobowcu ukazał z jednej strony swe męstwo, a z drugiej przemiany polityczne, w których uczestniczył między innymi ojciec Hatszepsut, faraon Totmes I. Uważało się, że królowa Ahmes starała się umniejszyć znaczenie królowej Mutneferet i jej synów. Obecnie pogląd ten został skorygowany przez G. Robinsa, który przyznał Mutneferet i jej dzieciom taki sam status na dworze, jakim cieszyła się Hatszepsut. Wśród dworzan Ahmes znajdowała się rodzina Senenmuta, słynnego architekta świątyni w Deir el-Bahari. Nawet po zawarciu małżeństwa Hatszepsut z przyrodnim bratem Totmesem, Ahmes była dla niej najbardziej zaufaną osobą. Śmierć królowej miała miejsce zapewne już w okresie koregencji Hatszepsut i Totmesa III, można przyjąć, że około czwartego roku wspólnych rządów, w 1476 bądź 1475 r. przed Chrystusem³¹. Nie znaleziono mumii królowej ani grobowca, w którym spoczęła. Możemy założyć, że znajdował się on na terenie nekropolii tebańskiej, prawdopodobnie na terenie Wadi Sikkat Taka ez-Zeida, gdzie mieścił się niekrólewski grobowiec Hatszepsut oraz grobowiec wnuczki królowej Ahmes, księżniczki Neferure³² .

²⁸ Ch. Desroches Noblecourt, dz. cyt. s. 32; Ph. Derchain, dz. cyt., s. 17–21; Ch. C. Van Siclen III, dz. cyt., s. 183–207; E. Hornung, R. Krauss, D. Warburton, dz. cyt., s. 492.

²⁹ F. Kampp, dz. cyt., s. 588; B. Porter, R. Moss, dz. cyt., s. 421; H. E. Winlock, *The Tomb of Queen Meryet-Amun at Thebes*, „Bulletin of the Metropolitan Museum of Art” 24 (1929), z. 11, s. 18–32; tenże, *The Tomb of Queen Meryet-Amun at Thebes*, „Bulletin of the Metropolitan Museum of Art” 25 (1930), s. 11–26; J. Fatyga, *Tebańskie grobowce...*, s. 12, 14, 16, 39–40, 54, 57.

³⁰ A. Dodson, D. Hilton, dz. cyt., s. 130, 137; J. Tyldesley, dz. cyt., s. 92–93.

³¹ Ch. Desroches Noblecourt, dz. cyt., s. 22–28, 32, 47–48, 72, 79; G. Robins, *A Critical Examination of the Theory that the right to the throne of Ancient Egypt passed through the family line in the 18th dynasty*, „Göttinger Miszellen, Beiträge zur ägyptologischen Diskussion” 62 (1983), s. 67–77; E. Hornung, R. Krauss, D. Warburton, dz. cyt., s. 492.

³² H. Carter, *A Tomb Prepared for Queen Hatshepsut Discovered by the Earl of Carnarvon (October 1916)*, „Annales du Service des Antiquités de l'Égypte” 16 (1916), s. 179–182; P. Der Manuelian, Ch. Loeben, *From Daughter to Father The Recarved Egyptian Sarcophagus of*

Z wymienionych królowych Tetiszeri, Ahhotep, Ahmose-Nefertari oraz Ahmes są niewątpliwymi przykładami kobiet, które osiągnęły wysoką pozycję na dworze, zwłaszcza jeżeli chodzi o ich wkład w rozwój funkcji głównej małżonki oraz Boskiej Małżonki Amona. W umacnianiu pozycji królowych zasadnicze znaczenie miała pozycja na dworze, jaką udało się im zdobyć, którą potrafiły potem zręcznie wykorzystywać. Nie bez znaczenia była kondycja fizyczna oraz długowieczność, wyjątkowa, gdy mówimy o okresie takim jak XVI w. przed Chrystusem. Niewiele kobiet przeżywało wówczas więcej niż 60 lat. Wszystkie cztery niewątpliwie dożyły późnej starości we współczesnym rozumieniu. Zostały pochowane z honorami godnymi faraonów. Jedynie królowa Ahmes wydaje się odbiegać w tej kwestii od pozostałych królowych.

Niektóre z przedstawionych kobiet nie miały szans zapisać się na poczesnym miejscu w historii kraju nad Nilem. Wynikało to najczęściej z braku synów wśród potomstwa, a posiadanie córek nie było w stanie „zrehabilitować” matki. Księżniczki, które nie wyszły za mąż (zdarzało się przecież, że łączono w pary rodzeństwo) i nie wydały na świat potomstwa, nie liczyły się na dworze. Należy zauważyć, że rola królowych posiadających tytuł Głównej Małżonki oraz Boskiej Małżonki Amona nie pociągała za sobą jedynie zajęcia określonej pozycji na dworze i podjęcia się pewnych obowiązków, ale również wielką władzę, w tym pierwszeństwo synów do tronu po śmierci faraona. *De facto* można stwierdzić, że istniała również instytucja seniorki rodu, którą pełniły Tetiszeri, całkiem prawdopodobne, że Ahhotep i Ahmose-Nefertari. Z jednej strony miały cementować więzi rodzinne, z drugiej walczyły o pozycję synów, na przykład w sytuacji, gdy mąż faworyzował inne małżonki i splodzone z nimi dzieci. Córki najczęściej brały „ślub” ze swymi braćmi, inicjując kolejne odnogi dynastii. Co istotne, kobiety, które nie były królowymi i księżniczkami, bardzo rzadko w Egipcie osiągały wysoką pozycję społeczną. Jedynym wyjątkiem były funkcje mamki faraona bądź mamki córek i synów faraona.

BIBLIOGRAFIA

- Ancient Records of Egypt. Historical Documents, From the Earliest Times to the Persian Conquest, Collected Edited and Translated with Commentary*, red. James Henry Breasted, t. 2, Chicago 1906, (Ancient Records).
- Aston David, *TT 320 and the k3y of Queen Inhapi. A reconsideration based on ceramic evidence*, „Göttinger Miszellen, Beiträge zur ägyptologischen Diskussion” 236 (2013), s. 7–20.
- Barbotin Christophe, *Ahmosis et le début de la XVIIIe dynastie*, Paris 2008.
- Belova Galina, *TT 320 and the History of the Royal Cache During the Twenty-first Dynasty*, w: *Egyptology at the Dawn of the Twenty-First Century. Proceedings of the Eighth International Congress of Egyptologists, Cairo 2000*, red. Zahi Hawass, t. 1, Cairo 2003, s. 73–80.

Queen Hatshepsut and King Thutmose I, „Journal of the Museum of Fine Arts Boston” 5 (1993), s. 24–61.

- Bradbury Louise, *Nefer's Inscription: On the Death Date of Queen Ahmose-Nefertary and the Deed Found Pleasing to the King*, „Journal of the American Research Center in Egypt” 22 (1985), s. 73–95.
- Budka Julia, *The Oriental Institute Amose and Tetisheri Project at Abydos 2002-2004. The New Kingdom Pottery*, „Ägypten und Levante” 16 (2006), s. 83–120.
- Carter Howard, *A Tomb Prepared for Queen Hatshepsut Discovered by the Earl of Carnarvon (October 1916)*, „Annales du Service des Antiquités de l'Égypte” 16 (1916), s. 179–182.
- Clédat Jean, *Deux monuments nouveaux de Tell el-Maskhoutah*, „Recueil de travaux relatifs à la philologie et à l'archéologie égyptiennes et assyriennes: pour servir de bulletin à la Mission Française du Caire” 32 (1910), s. 41–42.
- Der Manuelian Peter, Loeben Christian, *From Daughter to Father The Recarved Egyptian Sarcophagus of Queen Hatshepsut and King Thutmose I*, „Journal of the Museum of Fine Arts Boston” 5 (1993), s. 24–61.
- Desroches Noblecourt Christiane, *Hatszepsut*, Warszawa 2007.
- Derchain Philippe, *Debris du temple-reposoir d'Aménophis Ier et d'Ahmes Nefertari à Dra' Abou 'l Naga*, „Kemit” 19 (1969), s. 17–21.
- Dodson Aidan, *On the burials and reburials of Ahmose I and Amenhotep I*, „Göttingen Miszellen” 238 (2013), s. 19–24.
- Dodson Aidan, Hilton Dyan, *The Complete Royal Families of Ancient Egypt*, London 2004.
- Fake? The Art of Deception*, red. Jones Mark, London 1990.
- Fatyga Jerzy, *Kryzysy dynastyczne a legitymizacja władzy w Nowym Państwie na przykładzie XVIII dynastii*, w: *Materiały z Międzynarodowej Studencko-Doktoranckiej Konferencji Naukowej II Lubelska Jesień Historyczna, 25–27.10.2013*, red. Katarzyna Świągoń, Kamil Jakimowicz, Lublin 2014, s. 9–15.
- Fatyga Jerzy, *Tebańskie grobowce królewskie okresu Nowego Państwa*, Lublin 2015, [AU KUL].
- Gabolde Luc, *Un fragment de stèle au nom d'Ahmès-Néfertary provenant de Karnak*, „Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale du Caire” 91 (1992), s. 161–171.
- Gitton Michel, *L'épouse du dieu Ahmes Néfertary. Documents sur sa vie et son culte posthume*, Paris 1981, (Centre de recherches d'histoire Ancienne 15).
- Graefe Erhart, *The Royal Cache and the Tomb Robberies*, w: *The Theban Necropolis. Past, Present and Future*, red. Nigel Strudwick, John Taylor, London 2003, s. 75–82.
- Harvey Stephen, *Report on Abydos, Ahmose and Tetisheri Project, 2006–2007 Season*, „Annales du Service des Antiquités de l'Égypte” 82 (2008), s. 143–155.
- Hollender Gabi, *Amenophis I. und Ahmes Nefertari. Untersuchungen zur Entwicklung ihres posthumen Kultes anhand der Privatgräber der thebanischen Nekropole*, Berlin 2009, (Sonderchriften des Deutschen Archäologischen Instituts Abteilung Kairo 23).
- Hornung Eric, Krauss Rolf, Warburton David, *Ancient Egyptian Chronology*, Leiden–Boston 2006, (Handbook of Oriental Studies, Section I, The Near and Middle East).
- Kampp Friederike, *Die Thebanische Nekropole. Zum Wandel des Grabgedankens von der XVIII bis zur XX, Dynastie*, Mainz 1996, (Theben 13).
- Karlshausen Christina, *Une barque d'Ahmès-Néfertari à Louxor?*, „Studien zur Altägyptischen Kultur” 23 (1996), s. 217–225.
- Legrain Georges, *Repertoire genealogique et onomastique du Musée du Caire. Monuments de la XVIIe et de la XVIIIe dynastie*, Geneva 1908.
- Menu Bernadette, *La « stèle » d'Ahmès Néfertary dans son contexte historique et juridique. [À propos de l'article de Michael Gitton]*, „Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale du Caire” 76 (1976), s. 65–89.
- Millard Anne, *Meryet-Amūn on a Limestone Fragment in Cambridge*, „The Journal of Egyptian Archaeology” 63 (1977), s. 127–130.

- Murnane William Joseph, *Ancient Egyptian Coregencies*, Chicago 1977.
- Niwiński Andrzej, *Czekając na Herhora. Odkrywanie tajemnic Teb Stubramnych czyli szkice z dziejów archeologii Egiptu*, Warszawa 2003.
- Niwiński Andrzej, *The Royal Cache at Deir el-Bahari*, w: *Thebes. City of Gods and Pharaohs*, red. Jana Mynářová, Pavel Onderka, Prague 2007, s. 173–174.
- Northampton William Compton, Spiegelberg Wilhelm, Newberry Percy Edward, *Report on Some Excavations in the Theban Necropolis During the Winter of 1898–9*, London 1908.
- Partridge Robert Bob, *Face of Pharaohs. Royal Mummies and Coffins from Ancient Thebes*, London 1994.
- Porter Bertha, Moss Rosalind, *Topographical Bibliography of Ancient Egyptian Hieroglyphic Text, Reliefs, and Paintings*, t. 1: *The Theban Necropolis*, cz. 1, *Private Tombs*, wyd. 2, Oxford 1994.
- D.B. Redford, *On the Chronology of the Egyptian Eighteenth Dynasty*, „Journal of Near Eastern Studies” 25 (1966), s. 113–124.
- Robins Guy, *A Critical Examination of the Theory that the right to the throne of Ancient Egypt passed through the family line in the 18th dynasty*, „Göttinger Miszellen, Beiträge zur ägyptologischen Diskussion” 62 (1983), s. 67–77.
- Spiegelberg Wilhelm, *Der Grabtempel Amenophis' I zu Draḥ-Abu'l-Negga*, w: *Zwei Beiträge zur Geschichte und Topographie der Thebanischen Necropolis im Neuen Reich*, Straßburg 1898, s. 1–16.
- Tyldesley Joyce, *Chronicles of the Queens of Egypt*, London 2006.
- Van Siclen Charles Cornell III, *The Temple of Meniset at Thebes*, „Serapis” 6 (1980), s. 183–207.
- Vandersleyen Claude, *Les deux Ahotep*, „Studien zur Altägyptischen Kultur” 8 (1980), s. 237–241.
- Vittmann Günther, *Was There a Coregency of Ahmose with Amenophis I?*, „Journal of Egyptian Archaeology” 60 (1974), s. 250–251.
- Wente Edward Frank, *L'Épouse du dieu Ahmes Néfertary: documents sur sa vie et son culte posthume by Michel Gitton*, „Journal of Near Eastern Studies” 38 (1979), z. 1, s. 70–72.
- Winlock Herbert Eustis, *The Tomb of Queen Meryet-Amun at Thebes*, „Bulletin of the Metropolitan Museum of Art” 24 (1929), z. 11, s. 18–32.
- Winlock Herbert Eustis, *The Tomb of Queen Meryet-Amun at Thebes*, „Bulletin of the Metropolitan Museum of Art” 25 (1930), s. 11–26.

TITLE: QUEENS AND PRINCESSES OF ANCIENT EGYPT
AND THEIR INFLUENCE ON CHANGES IN THE QUEEN'S STATUS
IN BEGINNING OF NEW KINGDOM PERIOD

Abstract. Egyptian queens, such as Hatshepsut, enjoyed their high position at the court of Pharaoh. They were called Main Wives, Queen Mothers, some of them God's Wives of Amun. Tetisheri, Ahmose-Inhapi, Ahmose-Nefertari and many others woman from the Egyptian ruling dynasty had strong influences on relations in family, especially shaped attitudes not only future rulers, but also their daughters, future queens. A perfect example is the first *female pharaoh* of Egypt Hatshepsut, who was under the influence of her mother Ahmes. What is important, situation of women at the court of Pharaoh was strictly connected with having male offspring and generally the number of children.

Key words: New Kingdom, XVII dynasty, XVIII dynasty, Ahmose-Nefertari, Ahmose-Inhapi, Ahmes, Tetisheri, Hatshepsut